

## A GYULAI ROMÁNOK NEMZETISÉGI ÉLETÉNEK NÉHÁNY JELLEMZŐJE A LETELEPEDÉS UTÁNI KÉT ÉVSZÁZADBAN

– Csobai Lászlóné –

A mai Magyarország egy adott nemzeti kisebbségének kutatását nem lehet a történeti kutatás klasszikus módszereivel művelni. A fő kérdések mindenek előtt a társadalomtörténet oldaláról megközelítve válnak megfoghatóbbá, mélyebben kutathatóvá. Mindenképpen így is számos olyan nehézséggel kell szembenéznie a kutatónak, mint a források hiánya vagy azok feldolgozatlansága, esetleg nehéz hozzáférhetősége.

Ebben a tanulmányban a Gyulán élő románság történetének sajátosan alakult osztályviszonyaira, a magyarok, románok és németek által lakott település társadalmának egészében elfoglalt helyére, szerepére vonatkozóan szeretnék néhány megállapítást tenni. Azokra az összefüggésekre szeretném ráirányítani a kutatás figyelmét, amelyek elengedhetetlenül fontosak a nemzetiség egésze gazdasági, művelődési fejlődésének megértése szempontjából. Céloom nem utolsó sorban az, hogy a többségi nemzet egyre többet tudjon meg a több évszázada vele együtt élő kisebbség történetéről, kultúrájáról.

A mai magyarországi románok az ország délkeleti részén, a Dél-Alföldön élnek. Történelmüket részletesebben a XVIII. századtól, Békés megyében a török pusztítás után, a megye 1715-ös újjáalakulásától követhetjük nyomon. Jelenlétüket már a korábbi történeti források is bizonyítják.

A görögkeleti egyházaknál fennmaradt források, illetve a különböző megyetörténeti, város- és községtörténeti monográfiák, egyéb feldolgozások szólnak a román anyanyelvű lakosság ittlétéről, már az előző századokban is. A gyulai uradalom 1525-ben három városból és 46 faluból állt. Az 1525. évi jövedelmi jegyzék szerint az uradalom területén 1057 cenzust fizető jobbágy élt, 700 telkes és 40 oláh jobbágy.<sup>1</sup> Evlia Cselebi török világutazó szerint 1665-ben Gyulán a török lakosságon kívül magyarok és románok élnek.<sup>2</sup> Főként a görögkeleti egyházi forrásokban találunk a románságra vonatkozó utalásokat.

Békés megye 1715-ös újjáalakulása után végleg 1722-ben a gyulai uradalom is, mint ahogyan Békés megye pusztáinak zöme, Harruckern János György udvari hadiszállító tulajdona lett. Az új földesúr elemi érdeke lett, hogy birtoka benépesüljön, mivel a török-dúlás alatt és azt követő Rákóczi szabadságharc idején csupán néhány helység volt folyamatosan lakott, mint például Gyula. Az új földesúr szándéka találkozott a jobbágyoknak az Alföld felé irányuló vándormozgalmával, akik a szabad vallásgyakorlat, a földfoglalás mellett a jobbágyi terhek mérséklését is remélték. A visszatelepülést, a

<sup>1</sup> Scherer Ferenc Gyula város története. I köt., Gyula 1938. 70. A jegyzéket közli Veress Endre: Gyula város oklevéltára 1313- 1800. Budapest, 1938. 87-90.

<sup>2</sup> Evlia Cselebi Magyarországi utazásai 1664-1666. Fordította: Karácson Imre. Bp. 1908 MTA. Kiadó. 226.

spontán letelepülést követő szervezett magánföldesúri telepítés fő időszaka 1718-tól 1746-ig tartott. Ekkor elsősorban Bihar és Arad megyéből románok is jelentős számban költöztek a mai Békés megye területére.

Az eddigi kutatások alapján megállapítható, hogy a románok által is lakott különböző települések román lakosságának névanyaga sok esetben azonos a mai Románia területén lévő (Arad illetve Bihar megyei) települések névanyagával.<sup>3</sup>

A gyulai görögkeleti egyházi anyakönyvek bejegyzései is jelzik a betelepülő románok, vagy azok elődeinek előző lakhelyét.<sup>4</sup> Ezek mellett a szájhagyomány is megörököltette a román anyanyelvű lakosság származási helyét.

Az első megyei összeírások is tükrözik a visszatelepült és letelepített lakosságon belül a románok jelenlétét. 1722-ben kb. 800 lakosa volt Gyulának, ebből 150 román vagy szerb ortodox. Az első német betelepítés után 1730-ban Gyulán összesen 116 magyar, 100 német és 34 román család élt.<sup>5</sup> A román lakosság nemzeti kisebbségként betöltött szerepe elsősorban a görögkeleti egyházhoz való szoros és folytonos ragaszkodásában nyilvánult meg, különösen a nemzetiségi tudat kialakulása előtti időszakban. A családonként betelepült vagy visszatelepült, illetve szervezett földesúri kezdeményezésre letelepített román anyanyelvű lakosság szinte letelepedésével egyidőben megalapította görögkeleti egyházközségeit. A legkorábban megalapított egyházközségek közé tartozik a gyulai, amely az egyház tulajdonában lévő források alapján 1695-ben már létezett.<sup>6</sup> Az egyházközség 1792-ig a nagyváradi vikariátussághoz, majd az aradi püspökséghez tartozott. 1864-től a görögkeleti román egyház különvált a szerb pátriárkától és független román érsekséggé alakult, melynek hatásköre az összes magyarországi hívekre kiterjedt.<sup>7</sup> Az egyház volt hosszú időn át az egyedüli intézmény, amely összefogta és irányította a kisebbséget, különösen az egyházi függetlenség és önkormányzat kivívása után. A román ortodox egyház egyszerre vált az egyházi és a világi anyanyelvi műveltség hordozójává. Fontos szerepet vállalt az egyházi felekezeti iskolák alapításában, fenntartásában. A görögkeleti felekezeti iskola egyik legfontosabb feladatának az anyanyelvi kultúra fenntartását, ápolását és terjesztését tekintette.

A román anyanyelvű népesség növekedését a megyei összeírások mellett az egyházi anyakönyvezések révén is nyomon követhetjük. A Magyar-Gyulán letelepedett román anyanyelvű lakosság 1721-ben a várral szemben, fából épített templomot. 1727-ben a régi templom helyén téglából új templomot építettek, majd 1808-ban az előbbitől délre építettek új templomot, melyet 1825-ben fejeztek be.<sup>7</sup>

A gyulai görögkeleti egyháznál az anyakönyvek vezetését 1695-től rendszeresítették. Az 1720-as években kialakult gyulai Kisrománváros, amely Németgyula nyugati részének egy szigetserű pontjára telepített román lakosságból alakult, templomukat 1834-ben építették. Az anyakönyvezést viszont csak 1864-től rendszeresítették.<sup>8</sup>

<sup>3</sup> A Magyarországi Román Ortodox Egyházak Gyűjteménye Levéltára, Anyakönyvek. Gyula

<sup>4</sup> A Magyarországi Román Ortodox Egyházak Gyűjteménye Levéltára, Anyakönyvek. Gyula

<sup>5</sup> Scherer Ferenc: I. m. 290. p. Ez kb. 170 román lakost jelentett.

<sup>6</sup> Teodor Misaroş Din istoria comunităţilor bisericeşti ortodoxe române din R. Ungară. Cărţile "Dunărea" Tankönyvkiadó. Bp. 1990. 125. p.

<sup>7</sup> Teodor Misaroş I. m. 126. p.

<sup>8</sup> Teodor Misaroş: I. m. 143. p.

## A gyulai románság száma, aránya az önkormányzatban 1848 előtt

Békés megye 1715. évi újjászervezése során a megye vezetőit, tisztviselőit – mivel a megye középkori nemességének utódai kevés kivétellel kihaltak – más megyékből kellett idetelepíteni. A gyulai németek betelepítése után, hogy megkíméljék őket a magyar-gyulai előljáróság zaklatásaitól, Harruckern János György külön bírót rendelt számukra, és a határt is felosztotta. Ennek következtében több mint százhusz évre a város is kettészakadt /1734-1857/. A város kisebb nyugati része ahová a németeket telepítette le, Német-Gyula néven önálló mezővárosi jogállást kapott.<sup>9</sup>

A román ajkú lakosság a város keleti részén telepedett meg, ahol a katolikus és református magyarság Magyar-Gyula néven képezett önálló várost, ennél fogva a románok szintén a magyar-gyulai előljáróság alá tartoztak.<sup>10</sup>

A Magyar-Gyulán letelepedett román ajkú lakosság a már említett templomalapítással fokozatosan kialakította a görögkeletiek által lakott részt, amelyet Nagyrománvárosnak, később temploma védőszentjének nevéből Szent Miklósról, Miklósvárosnak is neveztek.<sup>11</sup> Tehát Magyar-Gyula határain belül kialakult a románok által lakott Nagyrománváros.

Először 1790-ben, az ellenreformáció jegyében addig félreszorított magyar reformátusok és a román görögkeletiek kérésére, számarányuknak megfelelően, a római katolikusok mellett helyet kaptak az előljáróságban. 1784-ben választottak először román anyanyelvű, görögkeleti vallású esküdtet, Nyikora Éliást. 1790 után a lakosok számarányának megfelelően a 6 katolikus esküdtön kívül 3 református és 3 görögkeleti vallású foglalt helyet a mezővárosi tanácsban.<sup>12</sup>

A XVIII. század végére Német-Gyula "Körösön túli" részére is fokozatosan telepednek be román anyanyelvű görögkeletiek. A statisztika szerint Német-Gyulán 1833-ban 124 házban 917 román lelket számláltak.<sup>13</sup> A Német-Gyulán letelepedett román ajkú lakosság 1834-ben kérvényezte egy görögkeleti templom építésének engedélyezését. Az engedélyt megkapták, és felépítették templomukat. Így Német-Gyulán belül a román ajkúak által benépesített részen fokozatosan kialakult a Kisrománváros, amelyet később Krisztinavárosnak is neveznek. Német-Gyulán a görögkeletiek csupán két helyet kaptak a tanácsban. 1808-ban választják meg az első görögkeleti bírót, Nyikora Pétert.<sup>14</sup> Nagyapjának, Nyikora Istvánnak II. Ferdinánd császár 1627-ben nemesi rangot adományozott. Nyikora /Nicoară/ Péter, annak a Moise Nicoară-nak /magyarosítva Nyikora Mózesnek/ az édesapja, aki 1785-ben született Gyulán, s aki a magyarországi román vallási egyenjogúsítás éharcosa és egyben mártírja volt.

1830-ban a Magyar-Gyulára kivetett 30 újoncot a vallási arányok szerint állították ki: 15 katolikus, 9 reformátust és 8 görögkeleti vallásút.

A későbbiekben, 1844-ben, a választásra összegyűlt magyar-gyulai lakosok a vármegye végzése szerint közakarattal 30 római katolikus, 15 reformátust és 15 görögkeletit,

<sup>9</sup> Scherer Ferenc: I. m. I. köt. 282. p

<sup>10</sup> Scherer Ferenc: I. m. II. köt. 282. p

<sup>11</sup> Teodor Misarog: I. m. 126.p.

<sup>12</sup> Scherer Ferenc: I. m. I. köt. 345. p.

<sup>13</sup> Scherer Ferenc: I. m. I. köt. 422. p.

összesen 60 lakost választottak a nép képviselőivé. Ez volt Gyula városa első képviselő-testülete.<sup>14</sup>

A román anyanyelvű lakosság fokozatos növekedését jól mutatják a statisztikai adatok. Egy 1852-ben végzett hivatalos felmérés (az 1850-51. évi birodalmi népszámlálás és egyházi források alapján) szerint:<sup>15</sup>

	Népesség összesen	Magyar	Román	Német	Egyéb és ismeretlen
Magyar-Gyula	12646	8904	2548	300	894
Német-Gyula	3558	294	970	2242	52
Együtt	16204	9198	3518	2542	946

Az országos népszámlálások csupán 1880-tól mutatják a népesség etnikai megoszlását, amely szerint Gyula lakossága:<sup>16</sup>

Év	Népesség	Magyar	Román	Német
1880	18046	12103	2608	2124

A következő népszámlálásig, azaz 1890-ig a román anyanyelvű népesség létszámát tekintve a statisztikai adatok kisebb növekedést mutatnak, amely után fokozatos csökkenés tapasztalható egészen 1920-ig, majd ezt követően a népesség létszámának zuhanás-szerű csökkenése mutatkozik.<sup>17</sup>

Év	Népesség	Magyar	Román	Német
1990	22446	17640	2608	1658
1910	24284	19808	2540	158
1920	24908	21723	2300	732
1930	25241	23468	1304	295
1941	25169	24101	531	303

<sup>14</sup> Scherer Ferenc: I. m. I. köt. 345. p.

<sup>15</sup> Szabó Ferenc: Békés és Csanád megyék nemzetiségi statisztikája a század közepén. Békési Élet 1980. 3. sz. 287. p. *Mogyoróssy János*: Gyula hajdan és most, Gyula, 1858. 109. p. szerint akkoriban 3887 román lakosa volt Magyargyulának (vagy a két Gyulának). Ezt elfogadta Scherer Ferenc (i. m.) is.

<sup>16</sup> Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára. 3. Békés megye. Bp. 1993. 62. p.

<sup>17</sup> Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára: i. m. 62. p.

Trianon után, a két világháború közötti időszakban a magyarországi román nemzetiség megfogyatkozott létszámban, értelmiségi réteg nélkül maradt. Román görögkeleti párokiáit nem egyesíthette erősen szervezett püspökséggé. Felekezeti iskoláinak működését a legtöbb helyen szüneteltetni volt kénytelen az épületek állapota, illetve a tanerők hiánya miatt. 1920-tól a gyulai kisrománvárosi görögkeleti felekezeti iskola is kénytelen volt működését szüneteltetni egészen 1945-ig. Az egyház által irányított és terjesztett román anyanyelvi kultúra a minimálisra csökkent. A Romániától elszigetelt hazai románsághoz lényegesen kevesebb sajtótermék jutott el. Önmaga nem rendelkezett saját sajtótermékkel, könyvkiadással. Valamennyi művelődési egyesülete közül csak a Gyulai görögkeleti ének- és dalegylet mintegy fél évszázadon keresztül igyekezett közvetíteni az anyanyelvi kultúrát. Ebben a korszakban a magyarországi románok elveszítették azt az etnikai hátrószágot, amit számukra a Körös menti románság jelentett. A románok kisközösségei azután egyre zártabbá és elszigeteltebbé váltak. Emiatt azután megőrizték nyelvüket, de az a fejlődéssel nem tartott lépést. Őrizték, erősen kötődtek a népi hagyományokhoz, szokásokhoz, amelyek valamelyest erősítették identitástudatukat, de ugyanakkor elindult az erős asszimilálódás folyamata.

### *A gyulai románok művelődési egyesületei*

A Görögkeleti Román Egyház viszonylagos önállósága mellett mindvégig megőrizte tekintélyét a művelődésügyben és befolyását az írásbeliség terjesztésében. A művelődés területén kiszugárzó ereje volt a régióban.

Mindenesetre az alföldi és erdélyi, valamint a havasalföldi nagyobb szellemi központok mint Arad, Temesvár, Nagyvárad, Nagyszeben, de nem utolsósorban a moldvai Tasi is hatással voltak a gyulai románok művelődésére.

Az említett központokban tanult román görögkeleti lelkészek, tanítók legjobbjai részt vettek a román nyelvű oktatásban, művelődésben és annak terjesztésében. Tevékenységük révén a gyulai románság megőrizte anyanyelvét, kulturális hagyományait. A jelesebbek tanítottak, önálló folyóiratot indítottak,<sup>18</sup> művelődési egyesületeket szerveztek és irányítottak.<sup>19</sup> Mindezekhez a görögkeleti egyház adta az anyagi és erkölcsi támogatást. Az egyház segítségével egyre több román nyelvű könyv, kalendárium és sajtótermék jutott el a gyulai románsághoz. A művelődést és a szórakozást szolgáló különféle egyletek, körök a XIX. század utolsó negyedétől kezdve jöttek létre. A gyulai román lakosság nemzeti kisebbségéhez való tartozása elsősorban a görögkeleti egyházhoz való ragaszkodásában, másodsorban művelődési egyesületei, életében való részvételében nyilvánult meg.

Jelentős művelődési egyesületeik a "Békés gyulai Román városi Olvasókör", valamint a "Német gyulai kis román városi Olvasókör" voltak, melyek a XIX. század 80-as éveiben alakultak meg. A Gyulai Nagyrománvárosi Olvasókör 1886-ban alakult.<sup>20</sup> Tagjai között voltak magyarok is, akik városi alkalmazottak voltak, de zömében módos román

---

<sup>18</sup> Hozzájárulás (Tanulmányok a magyarországi románokról). Csobai Lászlóné: Román nemzetiségű művelődési egyesületek a Dél-Alföldön. Állami Gorkij Könyvtár. Bp. 1988. 49-64. p.

<sup>19</sup> Hozzájárulás: I. m.

<sup>20</sup> Munkácsy Mihály Múzeum Román Történeti Gyűjtemény Luminatorul L. sz. R. 95. I. 1.

gazdálkodók, a görögkeleti egyház papjai, tanítók, iparosok és kereskedők, vagyis a román kultúrát pártoló egyesületeként működött. Az olvasóköri legaktívabb időszakát a századforduló táján élte, amikor Voniga Dávid (Gyula, 1867-1933) görögkeleti lelkész-író, költő és publicista elsőként a Dél-Alföldön román nyelvű művelődési lapot indított. A LUMINA című lapja pezsgést keltett a város románságának művelődési életében.

Voniga Dávid a folyóirat szerkesztése és megjelentetése mellett, amely a Békéscsabai Lapage nyomdában készült havonta egy alkalommal, a temesvári DREPTATEA, FOAIE DE DUMINICĂ, CONTROLA, BANATUL és a LUMINĂTORUL című lapok szerkesztője, illetve számos, Aradon megjelenő lapnak a munkatársa volt. A korabeli sajtó szerint nyolc kötetes monumentális műve, Bibliai-egyházi-teológiai lexikonja kéziratban, kiadatlan maradt.<sup>21</sup>

A két olvasóköri működése mellett, azok működésével párhuzamosan megalakult és működött a "Gyulai Görögkeleti Román Dalegylet". Részvevői kivétel nélkül gyulai románok voltak. Mindhárom egyesület levéltári dokumentumaiból megállapítható, hogy tagjaik egy-két kivételtől eltekintve részt vettek mindkét, vagy mindhárom egyesület munkájában.<sup>22</sup> A gyulai dalegylet esetében egy anyagilag kétszeresen megerősített egyesület működéséről szólhatunk. Az egyesület működését egyaránt támogatta a gyulai Nagyrománvárosi Görögkeleti Román Egyház és a "Teodor Pap Alapítvány"<sup>23</sup>. A magyarországi románok egyik jelentős mecénása a gyulai születésű Teodor Pap (1822-1887), aki a helyi elemi iskolák, majd az aradi tanítóképző elvégzése után Budapestre került, és a görögkeleti egyház kántoraként tanult tovább. Végül beiratkozott a Nagyváradi Jogakadémiára, annak elvégzése után Lugosra került, mint törvényszéki ülnök. Jelentős vagyonából támogatta a román nyelvű kultúrát. Ösztöndíjakat biztosított tanulni vágyó román görögkeleti vallású gyermekek számára, támogatta a görögkeleti román egyházat és iskolát. Végrendelelete szerint "vagyonának jelentős hányadát alapítványként kell felhasználni" amely az ő nevével kell, hogy viselje.

Az alapítványból ösztöndíjakat kell biztosítani a gyulai román görögkeleti vallású szegény gyermekek taníttatására." Véleményem szerint ez a biztos anyagi háttér is hozzájárult ahhoz, hogy a három egyesület közül a dalegylet egy félévszázadon keresztül sikeresen működjön.

Mindhárom egyesület elősegítette az anyanyelven való művelődést, és az ismeretterjesztést. Fontos szerepet játszottak az anyanyelv megőrzése szempontjából. Mindezek mellett a román kisebbséget összetartó erő, a kisebbségi létet erősítő egyesületek voltak. Mivel a görögkeleti egyház erkölcsileg és anyagilag egyaránt támogatta az egyesületeket, az egyesületek tagsága is viszonzta az egyház támogatását. Ugyanakkor a román művelődési egyesületek, az egyház tiszteletet parancsoló jelenlétének köszönhetően is, számos esetben a különböző kulturális megmozdulások alkalmával a magyar ajkú lakosság sorából is támogatókra találtak.

Ezt bizonyítják a gyulai miklósvárosi görögkeleti nagytemplom előtt több alkalommal készült csoportos fotók. Ezek a csoportképeken a gyulai románság szinte valamennyi társadalmi rétege képviseltette magát. Ezek közül két csoportfotót szeretnék kiemelni.<sup>24</sup> Az egyik a gyulai görögkeleti román anyanyelvű iparosok és kereskedők, a másik a gyu-

<sup>21</sup> Hozzájárulás: I. m.

<sup>22</sup> Magyarországi Román Ortodox Egyházak Gyűjteménye Levéltára Gyula Alapítványi iratok. 97. dob.

<sup>23</sup> Munkácsy Mihály Múzeum Román Történelmi Gyűjteménye. L. sz. R. 98 12. 1

<sup>24</sup> A gyulai nagyrománvárosi görögkeleti templomban lévő donátor névanyaga

lai román anyanyelvű földművesek fényképe, mindkettő 1948-ban készült. Mindkét fotón Szabó Demeter, a városban nagy tiszteletnek örvendő esperes képviseli a görögkeleti egyházat.

A görögkeleti egyház támogatásának tárgyi bizonyítékai az adományozók által készített lobogók, az általuk prezentált szakrális tárgyak, szertartáskönyvek, kelyhek, keresztek, terítők, miseruhák.<sup>25</sup>

Az alábbiakban felsoroljuk az adományozók még meglévő nevét. Sajnos néhány név hiányzik az adományozók közül, mivel leestek, elkallódtak.

- |                         |                            |
|-------------------------|----------------------------|
| 1. Kardos János         | 28. Pomocz János           |
| 2. Kardos István        | 29. Papp Mihály            |
| 3. Kohán János          | 30. Német György           |
| 4. Kohán Illés          | 31. Anka János             |
| 5. Kohán György         | 32. Barkócz János          |
| 6. Kiss Mihály          | 33. Balogh Tibor           |
| 7. Kiss Lajos           | 34. Bányás Mihályné        |
| 8. Lázár János          | 35. Baráth Jakab           |
| 9. Lázár Péter          | 36. Cséfal János           |
| 10. Mészáros Tivadar    | 37. Fekete Ferenc          |
| 11. Mógai László        | 38. Fehér János            |
| 12. Miskucz János       | 39. Gyepes János           |
| 13. Moldován János      | 40. Gyuri István           |
| 14. Magyar György       | 41. Bránya György          |
| 15. Szilágyi János      | 42. Buj György             |
| 16. Teme Demeter        | 43. Brindás György         |
| 17. Teleki Ferenc       | 44. Budai György           |
| 18. Tulkán Györgyné     | 45. Ludvig István          |
| 19. Tulkán János        | 46. Dunai István           |
| 20. Jevuczó Illés       | 47. Darók István           |
| 21. Jevuczó Péter       | 48. Hidvégi János /Handra/ |
| 22. Szabó Gábor         | 49. Hotorán György         |
| 23. Szabó Péterné       | 50. ifj. Hotorán György    |
| 24. Szabó Péter         | 51. Marosán György         |
| 25. Sröder József       | 52. Márkus Tivadar         |
| 26. Pomucz Péter        | 53. Majoros Mózes          |
| 27. Özv. Papp Demeterné | 54. Molnár István          |

---

<sup>25</sup> Speciális tárgyi együttes az úgynevezett donátor, amelynek egy példánya a nagyrománvárosi görögkeleti templomban látható. A donátor 137 darab, az adományozó magánszemélyek és intézmények neveit viselő rész zászlósöveget tartalmaz.

- |                                  |  |
|----------------------------------|--|
| 55. Pammer Gyula                 | 82. Pammer István                            |
| 56. Pikó János                   | 83. Schönler Illés, Iduka                    |
| 57. Papp István                  | 84. Szalai György                            |
| 58. Pántye János                 | 85. Jámbor Józsefné                          |
| 59. Özv. Marosán György          | 86. Dürer Nyomda                             |
| 60. Rotár Ilonka                 | 87. Dudás György                             |
| 61. Rotyis György                | 88. Id. Buj János                            |
| 62. Rusz Illés,                  | 89. Püspöki György                           |
| 63. Restye Mihály                | 90. Negru János                              |
| 64. Békési Görögkeleti Egyház    | 91. Negru György                             |
| 65. B.Csabai Görögkeleti Egyház  | 92. Odra György                              |
| 66. Zajkás Nyomda                | 93. Körösi János                             |
| 67. Gombos Péter                 | 94. Körösi Sándor                            |
| 68. Varga György                 | 95. Kukla István                             |
| 69. Ötllakai Görögkeleti Egyház  | 96. Sajben András                            |
| 70. Méhkeréki Görögkeleti Egyház | 97. Kardos Illésné /sz. Muntyán<br>Katalin/  |
| 71. Szegapát Görögkeleti Egyház  | 98. Lázár Jánosné /sz. Barkóczy<br>Lukrécia/ |
| 72. Özv. Tokaji Ferencné         | 99. Özv. Krizsán Demeterné                   |
| 73. Tripa Mózes                  | 100. Szabó Demeter                           |
| 74. Tripa György                 | 101. Lindenberger József                     |
| 75. Timár Miklós                 | 102. Timár Miklós                            |
| 76. Fruzsna János                | 103. Brédésen Ottóné                         |
| 77. Fogarasi Péter               | 104. Mány György                             |
| 78. Gabnai István                | 105. Lukács Péter                            |
| 79. Özv. Gabnai István           | 106. Lukács Mózes                            |
| 80. Guba György                  |  |
| 81. Csorba György                |  |

#### IRODALOM

Békés vármegye. Szerkesztette: Márkus György. Bp. 1936. 317–318 p.

Scherer Ferenc: Gyula város története. I–II. köt. Gyula, 1938.

Mogyoróssy János: Gyula hajdan és most. Gyula, 1958.

Teodor Misaroş: Din Istoria Comunitaţilor Bisericeşti Ortodoxe Române din R. Ungară. Tankönyvkiadó. Bp. 1990 105–106. p.

Maria Berényi: Aspecte naţional-culturale din istoricul românilor din Ungaria (1785–1918). Tankönyvkiadó, Bp., 1990. 177. p.

Munkácsy Mihály Múzeum. Román Történeti Gyűjtemény. Voniga család hagyatéka. H. d. L. sz. 95.1.1.

**Some feature of nationality-life of Romanians  
in Gyula in the two centuries after settling**

**– Csobai Lászlóné –**

*Résumé*

The author makes statements in this study about specifically formed class relations of history of Romanians living in Gyula, concerning the place and role of settlement lived by Hungarian, Romanian, German people occupied in the whole community. The study would like to draw researchers' attention to connections what are essential from the point of view of understanding economical, cultural development of the whole nationality. Not the last aim of the study is that the majority should know more and more about the history and culture of ethnic minority living together with them for centuries.

The study entitled "Some feature of nationality-life of Romanians in Gyula in the two centuries after settling" pointed with summarizing intention to specifically formed history of Romanians living in Gyula and to its class relations. It summarized clearly the role of Romanians in Gyula fulfilled in the discussed term /from reorganization of the county in 1715, untill around the First World War / and the reached population relations and self-organizing cultural efforts attached strongly to church. It throws light upon proportion and representation of local government of Hungarians and Germans living together with Romanians of the town.

It presented in a different chapter the cultural associations of Romanians in Gyula, pointing out their role, importance and emphasizing at the same time the activity of the orthodox church in spreading culture. It presented two outstanding personages, culture patronizing, supporting Maecenases of Romanians in Gyula.

In his study the author didn't strive for completeness, for documenting his message he choosed this time the most important, most typical facts, data. In addition to romanian and hungarian written sources, he applied consistently the methods of "oral history". Beside all of these he used sources got into the collections of Békés county museum last years.

(Translated by Schäferné Beke Katalin)





